

УДК 355.318:355.433.4:316.766.23

О.В. Минько, С.В. Белай, Є.Г. Башкатов

Національна академія Національної гвардії України, Харків

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМОВАНІСТІ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Піднято проблему забезпечення особового складу Національної гвардії України необхідною інформацією всебічної спрямованості, що може впливати на якість виконання поставлених завдань. Розглянуто поняття «інформованість особового складу» та його значення під час виконання завдань з забезпечення державної безпеки особовим складом в зоні проведення антитерористичної операції

Ключові слова: інформованість, антитерористична операція, особовий склад, державна безпека, Національна гвардія України.

Вступ

Постановка проблеми. Реалії сучасного світу змушують військові формування багатьох країн світу виконувати такі функції, які вони ще до цього ніколи не здійснювали. Це, зокрема, участь в миротворчих операціях, операціях по примушенню до миру, підтримки миру і стабілізації, гуманітарних, антитерористичних операціях тощо.

Україна, як держава на території якої виник локальний конфлікт, змушена вести спеціальні військові дії, що названі антитерористичною операцією (АТО) в якій Національна гвардія України (НГУ) приймає активну участь.

Хід проведення АТО показав, що на даному етапі розбудови та застосування НГУ питання забезпечення військ необхідними даними, визначення рівня їх інформованості, а, відповідно, і спроможності до виконання поставлених завдань, є на часі та актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу та дослідженню проблем достатнього рівня інформованості підрозділів НГУ у спеціалізованих виданнях приділено замало уваги. Проблема недостатнього рівня інформованості особового складу підрозділів періодично наводиться тільки як приклад у описах ведення бойових дій в окремих районах Донецької та Луганської області в друкованих та електронних виданнях засобів масової інформації (ЗМІ).

На даний час військові формування та правоохоронні органи спеціального призначення вимушені вчитися не тільки в «умовах полігонів», але й на досвіді, що отримується в зоні проведення АТО. Нажаль, досвід ведення бойових дій не завжди буває позитивним. Завдяки висвітленню ЗМІ ходу ведення бойових дій можна аналізувати різні рішення командирів, що приймалися в умовах недостатнього рівня інформованості, які призводили до певних результатів та наслідків. Багато спогадів публікують

воїни та волонтери, що брали участь в АТО, вони дають інтерв'ю, висвітлюють думки у соціальних мережах.

Наприклад, подібні спогади про відсутність чітко поставлених завдань, постійні витоки інформації про дії військових формувань України, незабезпеченість сучасними топографічними картами можна почитати в матеріалах інтерв'ю одного з учасників АТО Доноса В.М. В ході його розповіді постійно згадувалась проблема недостатнього рівня інформованості командирів та особового складу [1].

У статті «Хроніки Іловайська» на сайті Інтернет-видання «Обозреватель» учасники бойових дій зазначають, що не було ні карт ні зв'язку. Офіцери взводної, ротної і навіть батальйонної ланки не мали уявлення про обстановку праворуч і ліворуч. Після оголошення виходу через так званий «коридор», до того, що там на них чекають регулярні підрозділи Російської Федерації вони взагалі не були готовими і, якщо би з самого початку було доведено, що прийдеться «прориватися», то таких значних втрат можливо не було би [2].

Терористи, як складову інформаційної боротьби, також широко використовують статті про ведення своїх бойових дій та відповідні відеозаписи, які публікують в мережі Інтернет.

Так, на інформаційному відео ресурсі «YouTube» у вільному доступі можна побачити фрагменти відео репортажу знятого російськими «журналістами» безпосередньо під час захоплення противником населеного пункту Логвіново (Донецька область). «Журналісти», що діяли разом з терористами в режимі реального часу, знімали як останні беруть в полон та змушуються над пораненими українськими офіцерами [3].

У викладеному відеоматеріалі командир групи терористів під час інтерв'ю вихваляється, як легко було розстрілювати машини та особовий склад Збройних Сил України та брати в полон офіцерів і

солдат. Головною причиною терорист називає не інформованість підрозділів, що намагались залишити зону Дебальцевого і не знали, що траса в районі Логвіново перейшла під контроль сепаратистів.

Нажаль, при бажанні, таких сумних прикладів можна навести безліч.

Метою статті є привернення уваги до важливості підтримання належного рівня інформованості та розглянути можливість використання терміну «інформованість особового складу» під час виконання завдань з забезпечення державної безпеки.

Виклад основного матеріалу

На території України ведуться бойові дії різної інтенсивності. Конфлікт приніс багато горя, сотні вбитих, багато поранених і покалічених громадян. Біженці змушені залишати рідні місця, від'їжджати у безпечні регіони і починати все спочатку. Ті, хто залишився в зоні конфлікту, часто терплять насильство і приниження. У збройний конфлікт активно втягується цивільне населення. Широко використовуються ЗМІ для розповсюдження дезінформації та пропаганди. Росте кількість джерел, звідки приходять розвідувальна інформація різноманітного характеру, що в свою чергу потребує її ретельної перевірки на достовірність.

В таких складних умовах обстановки важливе значення набуває не тільки готовність командирів і штабів до аналізу інформації, що надходить з різних джерел, але й вміння вибрати саме ті дані, що необхідні для прийняття управлінських рішень, і, що не менш важливо, вміння забезпечити необхідним обсягом даних підпорядковані підрозділи для успішного виконання поставлених перед ними завдань.

Варто пригадати, що управління військами може бути ефективним лише в тому випадку, якщо воно є *стійким, безперервним, оперативним, прихованим і якісним*.

В умовах постійної боротьби сторін за вигреш часу оперативність управління набуває найважливіше значення. У сучасних умовах усі заходи щодо організації бойового застосування і управління військами в ході дій повинні проводитись із мінімальними витратами часу, щоб забезпечити військам упередження протидіючої сторони у діях. Рівень інформованості буде в значній мірі впливати на оперативність управління.

В свою чергу оперативність управління досягається:

- постійним знанням обстановки і швидким реагуванням на її зміни;
- своєчасним уточненням (при необхідності) раніше прийнятого рішення і поставлених підлеглим завдань;
- вчасним добуванням даних про будь-які зміни обстановки;

– своєчасними доповідями підлеглих, особливо при раптових і різких змінах обстановки;

– добре налагодженою інформацією з боку старшого командира і сусідів;

– високою особистою підготовленістю командирів, офіцерів штабів, начальників родів військ, спеціальних військ і служб, умілим виконанням ними своїх функціональних обов'язків;

– організованістю і злагодженістю в діях всіх органів управління;

– застосуванням таких методів роботи, при яких витрачається мінімально необхідний час на заходи щодо управління військами;

– наявність досконалих технічних засобів, що забезпечують механізацію й автоматизацію трудомістких управлінських процесів;

– комплексне використання всіх технічних засобів управління.

На даний час інформованість як командирів всіх ланок військового управління, так і інформованість особового складу підрозділів, що виконують отримані накази та розпорядження починає відігравати значну роль в оперативності у роботі штабів, частин та підрозділів НГУ в зоні проведення АТО.

Інформованість – забезпечення новинами воєнного і політичного характеру особового складу, а також дані, що використовуються в практичній роботі командирів, штабів, начальників родів військ і служб, органів виховної роботи в процесі управління військами в мирний і воєнний час, а також органами державного управління при вирішенні питань воєнної політики [4].

Особливий наголос в даному визначенні необхідно робити саме на слові *дані*.

Звісно, що не слід забувати про важливу роль у забезпеченні успішності дій військ яку відіграє як розвідка, так і морально-психологічне забезпечення, як один з видів всебічного забезпечення дій військ.

Розвідка воєнна – добування, збір, вивчення й аналіз даних про тактику ведення дій, склад, положення, стан, наміри, характер і результати дій противника. Вид забезпечення бойових (воєнних) дій політики [4].

Морально-психологічне забезпечення дій військ – це комплекс узгоджених за цілями, часом, послідовністю, силами та засобами заходів, що здійснюються командирами, штабами, органами виховної роботи, службами для досягнення високого морального духу особового складу, який забезпечує успішне виконання службово-бойових завдань в умовах мирного і воєнного часу [5].

Основними складовими (напрямками) морально-психологічного забезпечення є:

- інформаційно-пропагандистське забезпечення та зв'язки з громадськістю;
- психологічне забезпечення;

- соціально-правове забезпечення;
- культурологічне забезпечення;
- захист від негативного інформаційно-психологічного впливу противника.

Також варто підкреслити, що *інформованість* не слід плутати з заходами виховної роботи, що проводиться у військах у вигляді *інформування*. Це різні поняття.

Інформування – це вид виховної роботи в процесі політичного, правового або патріотичного виховання військ.

В свою чергу *інформованість* можна розглядати як стан військ, рівень їх забезпеченості інформацією.

Під інформованістю особового складу в статті мається на увазі саме забезпечення необхідними даними для якісного виконання поставлених завдань в зоні АТО. В тому числі даними, необхідними в процесі прийняття рішень, в ході виконання поставлених завдань, при роботі з місцевим населенням.

В умовах інформаційної боротьби важливе значення також набувають заходи протидії ворожій дезінформації та пропаганді.

Ворожа дезінформація та пропаганда, як один з елементів інформаційної боротьби, має значний вплив не тільки на місцеве населення в зоні проведення АТО. За певних умов і, особливо, в разі відсутності достовірної інформації, ворожа пропаганда та інші заходи інформаційної боротьби з боку противника можуть мати негативний вплив на особовий склад підрозділів, що задіяний в зоні проведення АТО.

Негативний вплив ворожої пропаганди і відсутність новин з українських офіційних джерел та засобів масової інформації суттєво впливають на ставлення місцевого населення до військ, що діють в певних регіонах країни. Разом з тим, в умовах відсутності доступу до інформації у населення виникає відповідна потреба.

У випадках, коли єдиними представниками держави в певних районах проведення оперативних заходів можуть бути лише військовослужбовці НГУ, населення в тій чи іншій мірі буде входити з ними в контакт.

В свою чергу, військовослужбовці повинні бути готовими до дій як в морально-психологічному відношенні, так і в плані забезпечення всебічною інформацією необхідною для успішного виконання службово-бойових завдань в зоні АТО. А це значить, що виникає необхідність у відповідній інформаційній забезпеченості та підготовленості військовослужбовців НГУ до дій в районах проведення операцій. Тобто значну роль, як під час контактів з місцевим населенням, так і під час безпосереднього виконання комплексу спеціальних заходів в зоні АТО починає відігравати інформованість як коман-

дирів, так і особового складу.

Відповідна робота з особовим складом може бути проведена у вигляді оперативного доведення даних розвідки, наказів та розпоряджень старшого штабу, вчасному доведенні обстановки до особового складу, вірній постановці завдань підпорядкованим підрозділам, організації стійкого зв'язку та чіткої взаємодії, тематичних інструктажів та семінарів, забезпечення відповідними пам'ятками, інформаційними та агітаційними матеріалами, організації відповідних заходів виховної роботи, контрольованому доступі до джерел масової інформації та Інтернету.

В результаті інформованості особовий склад під час виконання завдань з забезпечення державної безпеки у зоні АТО має:

знати:

- відомості про злочинців (противника) та характер їх дій;
- мету знаходження своїх військ в визначеному районі;
- завдання та порядок їх виконання;
- відомості про сусідні підрозділи та взаємодіючі органи;
- характеристику району в якому будуть проводитись дії;
- перелік та місця розташування важливих об'єктів;
- настрої місцевого населення;
- останні новини і події в районі виконання завдань, зоні АТО та Державі.

бути готовим:

- якісно виконувати поставлені завдання;
- грамотно та успішно діяти відповідно до обстановки;
- уміти працювати з розвідувальними даними;
- вміло уникати провокаційних питань та дій з боку місцевого населення;
- надавати місцевому населенню лише ту інформацію, яка дійсно є корисною і не містить державної таємниці, не розкриває задум дій угруповань та підрозділів;
- формувати позитивний імідж військ серед місцевого населення;
- аналізувати корисну інформацію отриману від місцевого населення в ході спілкування;
- протидіяти негативному психологічному впливу з боку місцевого населення та злочинців (противника).

Під час контакту з місцевим населенням військовослужбовці НГУ повинні завжди робити наголос на тому, що вони є представниками правоохоронних органів держави, що метою військ є надання допомоги місцевому населенню у вигляді дій з забезпечення дотримання законності у визначеному районі застосування.

У випадку необхідності військовослужбовці НГУ мають бути здатні надавати консультації населенню щодо:

- пояснення розташування місць органів публічної влади на місцях і які послуги населення може отримати від них;
- надання телефонних номерів екстреного виклику різних служб;
- надання контактних номерів місцевих органів Національної поліції, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Служби безпеки України та інших правоохоронних органів;
- проведення коротких консультацій щодо поведінки у випадках обстрілів, в районі ведення бойових дій;
- надання інформації щодо знаходження найближчих пунктів збору біженців, медичних закладів, пунктів видачі матеріальної допомоги і таке інше.

Інформованість особового складу про підґрунтя конфлікту, проблеми населення в зоні конфлікту, ввічливе ставлення та позитивне відношення до цивільного населення і надання необхідних консультацій в разі потреби, будуть сприяти формуванню у місцевого населення відповідного позитивного відношення до військ, що діють в регіоні.

Інформованість особового складу потрібно розглядати як результат відповідної активності командирів та штабів не тільки в ході підготовки до виконання бойового завдання в певному районі. Доведення змін в оперативній обстановці, даних що надходять, а також аналіз новин зі всіх доступних джерел повинні вестись постійно. Це дозволяє здійснювати відповідну оцінку обстановки та коректувати вже прийняті рішення або приймати нові, а також тримати підлеглий особовий склад інформованим та мотивованим.

Скритність управління військами передбачає комплекс заходів, щодо запобігання витоку інформації про наміри командування та дії військ, що плануються або вже відбуваються.

Бойові накази та розпорядження зазвичай доводяться до підлеглих командирів та начальників у частині, що їх стосується. Але, у змісті частини бойового наказу що стосується конкретного підрозділу (частини) має бути:

- достатній рівень відомостей щодо складу, положення та ймовірних дій противника;
- найближчого та подальшого завдання підрозділу (частини), завдання та положення сусідів,
- порядок підтримання взаємодії, управління та всебічного забезпечення;
- дії по введенню противника в оману, знаки взаємного розпізнавання;
- шляхи переміщення підрозділу (частини), маршрути і шляхи виходу з бою або відходу, дії в разі різкої зміни обстановки;

– інша необхідна інформація.

Ступінь деталізації пунктів бойового наказу (розпорядження) має бути достатнім, щоб підлеглі мали чітку уяву про обстановку, що склалася і про поставлені завдання, особливо у випадку, якщо перед цим не проводились спільні службові наради (брифінги) і рекогносцировки.

В свою чергу, командири підрозділів мають давати підлеглим той рівень інформації, яка забезпечить успішне виконання поставлених завдань або мінімізує можливі втрати у разі невдачі, навіть у випадку поранення командира або його загибелі.

В процесі практичної роботи в підрозділах з підготовки до бою (операції) командири мають переосвідчуватись у готовності підрозділу (частини) до дій, в тому числі і шляхом опитування підлеглих щодо засвоєння ними поставлених завдань, порядку здійснення маневру, обстановки, що склалася і інших питань, що дозволять перевірити як готовність до дій, так і рівень інформованості підлеглих.

Таким чином, відповідна *всебічна інформованість* як стан, є актуальним питанням що потребує уваги під час підготовки та в ході застосування НГУ в зоні проведення АТО.

Заходи щодо здобування, аналізу, обробки та доведення даних всебічної спрямованості для забезпечення належного рівня інформованості повинні покладатись на командирів і штаби всіх рівнів управління військами. Отже поняття «інформованість особового складу» доречно використовувати під час виконання завдань з забезпечення державної безпеки особовим складом НГУ в зоні проведення антитерористичної операції.

Висновки

На основі викладеного в статті можливо зазначити наступне.

1. Вчасне доведення змін в оперативній обстановці, якісна постановка завдань, обмін інформацією зі взаємодіючими органами і підрозділами, її якісний аналіз, оцінка обстановки та доведення висновків до підлеглих разом із ефективною розвідкою і заходами морально-психологічного забезпечення, створюють умови для відповідного рівня інформованості військ, яка забезпечить успішне виконання завдань з забезпечення державної безпеки в зоні проведення АТО.

2. Рівень забезпеченості інформацією військовослужбовців НГУ повинен мати більш широкую спрямованість ніж, наприклад, військовослужбовців Збройних Сил України, адже НГУ є правоохоронним органом, що обслуговує населення в сфері забезпечення державної безпеки.

3. З метою удосконалення в подальшому системи підготовки підрозділів НГУ до виконання завдань з забезпечення державної безпеки в зоні про-

ведення АТО, виникає необхідність у розгляді інформованості як командирів і штабів, так і особового складу підрозділів, як одного з показників готовності військ до подальших дій.

4. Створення методики визначення рівня інформованості є перспективним напрямком подальших наукових досліджень.

Список літератури

1. «Обозревателъ» [Електрон. ресурс]. Режим доступу до ресурсу: – <http://obozrevatel.com/society/74593-terroristy-prinyali-menya-za-spetsnazovtza-istoriya-fizruka-perezvivshego-zastenki-dnr.htm>.

2. Сайт «Обозревателъ» [Електрон. ресурс]. Режим доступу до ресурсу: – <http://special.obozrevatel.com/lovaysk>.

3. Сайт YouTube [Електрон. ресурс]. Режим доступу до ресурсу: – <https://youtu.be/A3vVsK9HMp8>.

4. Словник офіцера внутрішніх військ з воєнно-наукових питань / О.М. Шмаков. – Х.: Військ. ін.-т ВВ МВС України, 2005. – 118 с.

5. Бойовий статут Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина II (батальйон, рота). – К.: Вид-во Паливода, 2015. – 368 с.

Надійшла до редколегії 11.01.2017

Рецензент: д-р військ. наук проф. Г.А. Дробаха, Національна академія Національної гвардії України, Харків.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЗНАЧЕНИЯ ИНФОРМИРОВАННОСТИ ЛИЧНОГО СОСТАВА ВО ВРЕМЯ ВЫПОЛНЕНИЯ ЗАДАЧ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

А.В. Минько, С.В. Белай, Е.Г. Башкатов

Поднята проблема обеспечения личного состава Национальной гвардии Украины необходимой информацией все-сторонней направленности, которая может влиять на качество выполнения поставленных задач. Рассмотрено понятие «информированность личного состава» и его значение при выполнении задач по обеспечению государственной безопасности личным составом в зоне проведения антитеррористической операции.

Ключевые слова: информированность, антитеррористическая операция, личный состав, государственная безопасность, Национальная гвардия Украины.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE SIGNIFICANCE OF AWARENESS OF PERSONAL DURING PERFORMANCE OF STATE SECURITY TASKS

O. Myrko, S. Bielai, E. Bashkatov

The problem of providing staff of the National Guard of Ukraine with the necessary information of a comprehensive focus that could influence on the quality of assigned tasks is raised. Considered the concept of "personnel awareness" and its significance during performance of state security tasks by personnel in the area of the antiterrorist operation.

Keywords: awareness, anti-terrorist operation, personnel, state security, National Guard of Ukraine.